

Key words: professional and creative task, problem situation, professionally-pedagogical objective, diagnostic monitoring, scientific and methodological support, design expertise, technology of designing innovative educational systems, the psychodidactic environment, a classification description.

Стаття надійшла до редакції 26.01.2016 р.

Прийнято до друку 29.02.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.

УДК 371.132

О. М. Дудник

**СТАН ДОСЛІДЖЕНОСТІ ФЕНОМЕНУ «ПЕДАГОГІЧНА
ЗАДАЧА» У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

У сучасний період модернізації вищої освіти в Україні все більшої ваги набувають практико зорієнтовані системи навчання. Однією з найбільш відомих серед них є задачне навчання, яке передбачає уведення до змісту навчальної інформації таких завдань, які активізують мисленнєві процеси студентів, закріплюють у них вміння оперувати теоретичними знаннями у практичних ситуаціях, користуватися ними при вирішенні навчальних завдань, осмислювати і бачити їх прикладний характер у професійній діяльності. До того ж ряд дослідників дотримуються позиції щодо педагогічного потенціалу задачного підходу, а саме, можливостей у формуванні професійно-особистісних якостей.

Слід відзначити, що на сьогодні немає робіт присвячених обґрунтуванню концептуальних положень задачного навчання саме щодо професійної підготовки майбутніх педагогів початкової ланки. Сучасні науковці це питання розглядають як один із аспектів свого дослідження, спираючись на той теоретичний досвід, що був розроблений їх попередниками відповідно до професійно-педагогічної підготовки у ВНЗ.

Зазначимо що, обґрунтування загальнотеоретичних положень задачного підходу здійснено у працях Г. Балла, А. Єсаулова, В. Загвязинського, Л. Фрідмана; дослідження задач як наукового феномену – в роботах відомих психологів (Г. Балл, В. Давидов, Г. Костюк, О. Леонтьєв, Л. Фрідман та ін.) і педагогів (П. Ерднієв, В. Краєвський, О. Уман, А. Усова та ін.). Доцільність включення задач у процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів доведено у студіях О. Дубасенюк, Л. Кондрашової, Н. Кузьміної, В. Сластьоніна, Л. Спіріна, Л. Фрумкіна та ін. Реалізацію провідних положень задачного підходу у

форматі технології контекстного навчання здійснено в дослідженні В. Желанової. Провідні положення теорії та практики розв'язання педагогічних задач розроблено у працях Н. Бордовської, Н. Кузьміної, Ю. Кулюткіна, В. Сластьоніна, Л. Спіріна, Г. Сухобської. Задачу як засіб розвитку професійно значущих якостей майбутніх педагогів представлено в студіях К. Журавльової, Н. Касперович, О. Полякової, С. Шоленкової.

Проте, на сьогоднішній день не існує жодного цілісного дослідження, в якому розглянуто генезис впровадження задачного навчання у процес професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Мета статті – дослідити генезис впровадження задачного навчання у систему професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів та виокремити провідні напрями дослідження зазначеного феномену.

Аналіз досвіду вітчизняних науковців та науковців ближнього зарубіжжя дозволив виокремити певні напрями в дослідженні феномену педагогічної задачі в контексті професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, а саме:

- розробка провідних положень теорії та практики розв'язання педагогічних задач (Л. Анісімова, І. Бодрова, Н. Демидова, С. Дубяга, Ю. Маляренко);
- розгляд задач як педагогічної умови професійно-педагогічної підготовки (Ю. Вторнікова, О. Остряньська);
- дослідження задач як засобу розвитку професійно значущих якостей майбутніх учителів (В. Докучаєва, В. Желанова, А. Лозенко, Н. Черв'якова);
- дослідження задач як засобу формування певних аспектів професійної діяльності майбутніх учителів початкової ланки (О. Курлигіна, М. Прокоф'єва, О. Стрілець, Н. Теличко).

Розглянемо більш ретельно проблемне поле зазначених праць.

Проблема впровадження задачного навчання у професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів починає порушуватися з початку ХХІ століття. Н. Демидова одна з перших, розглядаючи педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до рішення педагогічних задач, обґрунтовує доцільність включення задач у процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів та доводить необхідність вивчення студентами даної теми в умовах спецкурсу [5].

На сьогодні провідні положення теорії та практики розв'язання педагогічних задач знаходимо у форматі спецкурсів, що були розроблені за останнє десятиріччя. Найбільш ґрунтовними серед них є: «Методика розв'язання педагогічних ситуацій» (С. Дубяга), «Акмеологія корекційно-розвивального навчання в початковій школі» (І. Бодрова), «Розв'язання дидактико-методичних задач учителем початкових класів (на матеріалі методики викладання образотворчого мистецтва в початкових класах)» (Ю. Маляренко), «Теорія та практика розв'язання педагогічних задач»

(Л. Анісімова), «Теорія й методика розв'язання професійно-педагогічних задач» (В. Докучаєва, В. Желанова, О. Сущенко).

Проте, зазначені вище дослідження свідчать, що єдиного чіткого алгоритму розв'язання педагогічних задач не вироблено. Так, як існує розмаїття педагогічних задач (акмеологічні, методичні, дидактико-рефлексивні, дидактико-методичні, контекстної спрямованості) і відповідно розмаїття авторських поглядів щодо їх рішення.

Розгляд задач як педагогічної умови професійно-педагогічної підготовки здійснено в наступних працях.

Так, дослідження О. Остряньської присвячено формуванню комплексних педагогічних умінь у майбутніх учителів початкових класів. Дослідниця виокремлює наступні основні етапи зазначеного процесу, а саме: мотиваційно-пізнавальний, тренувально-виконавчий, рефлексивно-творчий. При цьому в якості вагової умови навчання було використано варіативне конструювання студентами педагогічних ситуацій, вирішення педагогічних задач, а також інноваційне моделювання за заданими творчими ситуаціями педагогічної взаємодії з різними суб'єктами навчально-виховного процесу [12].

Ю. Вторніковою однією з педагогічних умов формування професійно-комунікативної компетентності майбутнього педагога початкової ланки визначено розробку та впровадження спеціальної добірки комунікативних ситуаційних задач (базових та спеціальних). Ми поділяємо позицію дослідниці стосовно того, що аналіз, прогнозування та вирішення задач сприяє формуванню всіх складових компетентності педагога (в даному випадку комунікативної) [4].

Як бачимо, педагогічна задача може виступати як елемент цілісної педагогічної системи, спрямованої на активне формування та засвоєння майбутнім фахівцем певних аспектів моделі професійної діяльності.

Дослідження задач як засобу розвитку професійно значущих якостей майбутніх учителів знаходимо у працях В. Желанової, А. Лозенко, Н. Черв'якової.

В. Желанова доводить доцільність використання педагогічних задач контекстної спрямованості в процесі формування рефлексивної компетентності майбутнього вчителя початкових класів, а також його мотиваційної, смислової та суб'єктивної сфер. З метою формування сукупності рефлексивних конструктів дослідницею виокремлено такі типи задач контекстного типу: мотиваційні задачі, рефлексивно-аналітичні задачі, задачі смислової спрямованості та задачі суб'єктивної спрямованості, що становить вагоме значення для нашого майбутнього дослідження [8].

А. Лозенко визначає теоретичні та практичні засади розв'язання дидактико-рефлексивних задач як засобу формування у майбутніх учителів початкової школи рефлексивних умінь у процесі їх дидактичної підготовки. Для нас важлива позиція дослідниці щодо рухливості й гнучкості застосування різних видів задач у реальній дидактичній

діяльності вчителя. Проте, слід наголосити, що за будь-яких умов принцип системності все ж таки повинен залишатися провідним [10].

Н. Черв'якова наголошує на вагомості методичних задач у професійній підготовці майбутніх вчителів початкових класів й доводить, що вони відіграють важливу роль у вихованні у студентів інтересу до майбутньої професії, розвивають стійку позитивну мотивацію до освітньої діяльності вчителя початкової школи, поглиблюють її, забезпечують за певних умов перехід від зовнішньої позитивної мотивації до внутрішньої позитивної умотивованості. Ми поділяємо думку, що задачі виступають дієвим педагогічним засобом трансформації предметних знань у професійно зорієнтовані, набуття первинного (квазіпрофесійного) досвіду конструктивно-проектувальної діяльності щодо підготовки та реалізації навчального процесу в початкових класах [16].

Значна кількість наукових робіт присвячена дослідженню задач як засобу формування певних аспектів професійної діяльності майбутніх учителів початкової ланки.

Так, М. Прокоф'євою сконструйована система професійно-педагогічних задач, що представлена аналітично-діагностичними, конструктивними, проєктивними, творчими, рефлексивними типами задач, які спрямовані на підготовку майбутнього вчителя до реалізації диференційованого підходу в навчанні молодших школярів [13].

О. Стрілець ефективними методами формування готовності майбутніх учителів до оцінювальної діяльності визначено методи навчання, змістовною основою яких є навчально-педагогічні ситуації. Ми поділяємо думку дослідниці, що одним з найкращих способів аналізу навчально-педагогічних ситуацій та розв'язування проблемних задач є діалогічна розмова, що прив'язана до конкретного контексту [14].

М. Брутовою, А. Буторіною розглянуто питання підготовки майбутніх учителів початкових класів у контексті компетентнісного підходу до реалізації в своїй професійній діяльності соціально-педагогічних функцій на прикладі соціально-педагогічних задач, в якості яких запропоновано реальні або вигадані ситуації [3].

У дослідженні О. Курлигіної висвітлено питання впровадження у навчальний процес (при вивченні курсу «Методика викладання російської мови») методичних задач, що виконують мотиваційну, навчальну та корекційно-оцінну функції; доведено, що систематичне їх використання підвищує ефективність формування лінгвометодичної компетентності майбутніх учителів початкових класів [9].

Н. Теличко зазначено, що використання педагогічних ситуацій сприяє формуванню основ педагогічної майстерності майбутніх учителів початкових класів. Погоджуємося з думкою дослідниці, що педагогічна задача стає засобом формування і розвитку педагогічного мислення, усвідомлення необхідності виконання в педагогічній ситуації певних професійних дій: оптимальних, ефективних, доцільних, майстерних [15].

Як бачимо, педагогічні задачі мають значний потенціал у формуванні провідних складників професійної компетентності майбутніх фахівців з початкової освіти, що доводить необхідність їх включення до системи професійно-педагогічної підготовки.

Генезис дослідженості проблеми педагогічної задачі у контексті професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів ми надаємо в таблиці.

Автор	Рік	Проблемне поле
Демидова Н. В.	2000	педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до рішення педагогічних задач
Остряньська О. А.	2002	варіативне конструювання педагогічних ситуацій, вирішення педагогічних задач, інноваційне моделювання за заданими творчими ситуаціями педагогічної взаємодії з різними суб'єктами навчально-виховного процесу
Черв'якова Н. І.	2004	методичні задачі як дієвий педагогічний засіб трансформації предметних знань у професійно зорієнтовані, набуття первинного (квазіпрофесійного) досвіду конструктивно-проектувальної діяльності щодо підготовки та реалізації навчального процесу у початкових класах
Лозенко А. П.	2005	теоретичні та практичні засади дидактико-рефлексивних задач як засобу формування у майбутніх учителів початкової школи рефлексивних умінь у процесі їх дидактичної підготовки
Дубяга С. М.	2008	імпровізаційне розв'язання ситуацій, що виникають у рамках педагогічного процесу
Маляренко Ю. С.	2010	педагогічні умови, що забезпечують ефективність формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до розв'язання дидактико-методичних задач
Бодрова І. Б.	2010	технології навчання студентів рішенню акмеологічних задач в системі корекційно-розвивального навчання
Анісімова Л. С.	2011	методика організації лекційно-практичних занять під час освоєння майбутніми вчителями початкових класів системи педагогічних задач
Курлигіна О. Є.	2012	методичні задачі аналітичного і конструктивного характеру та рекомендації щодо їх використання в практичній підготовці вчителя початкових класів
Прокоф'єва М.	2012	система професійно-педагогічних задач (аналітично-діагностичні, конструктивні, проєктивні, творчі, рефлексивні), спрямованих на підготовку майбутнього вчителя до реалізації диференційованого підходу в навчанні молодших школярів

Автор	Рік	Проблемне поле
Вторнікова Ю. С.	2013	комунікативні ситуаційні задачі (базові та спеціальні), що сприяють формуванню всіх складових комунікативної компетентності педагога
Желанова В. В.	2013	задачі контекстної спрямованості (мотиваційні, рефлексивно-аналітичні, задачі смислової спрямованості та задачі суб'єктивної спрямованості), що сприяють формування рефлексивної компетентності майбутнього вчителя початкових класів, а також його мотиваційної, смислової та суб'єктивної сфер
Стрілець О.	2014	принципи використання навчально-педагогічних ситуацій, розв'язання педагогічних задач – ефективний метод підготовки вчителів до оцінювальної діяльності
Теличко Н. В.	2014	аналіз ситуацій та розв'язання задач – засіб формування і розвитку педагогічного мислення, усвідомлення необхідності виконання в педагогічній ситуації певних професійних дій: оптимальних, ефективних, доцільних, майстерних

Таким чином, нами виокремлено провідні напрями дослідження проблеми впровадження задачного підходу у процес професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів й простежено її генезис. Це дало можливість переконатись, що на даному етапі не існує системної наукової роботи щодо впровадження задачного підходу у процес професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, яка б цілісно висвітлювала окреслену проблему. Ця обставина свідчить про актуальність, необхідність й відкритість зазначеної проблеми. Наші подальші наукові розвідки будуть спрямовані на дослідженні різних аспектів розробки системи педагогічних задач контекстної спрямованості й її впровадження у процес професійної підготовки майбутніх фахівців з початкової освіти.

Список використаної літератури

1. Анісімова Л. С. Система педагогічних задач як засіб формування професійних умінь майбутніх учителів початкових класів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. С. Анісімова. – Ялта, 2011. – 20 с. **2. Бодрова И. Б.** Развитие готовности будущего учителя начальных классов к решению акмеологических задач : дис. на соиск. учен. степ. канд. психолог. наук : 19.00.13 / Ирина Борисовна Бодрова. – СПб., 2010. – 322 с. **3. Брутова М. А.,** Буторина А. Н. Обучение будущих учителей начальных классов решению социально-педагогических задач [Электронный ресурс] / М. А. Брутова, А. Н. Буторина. – Режим доступа: http://www.math.spbu.ru/user/gran/Herz6_2/P264-267.pdf. – Название с экрана. **4. Вторнікова Ю. С.** Формування професійно-комунікативної

компетентності майбутніх учителів початкових класів у процесі вивчення фахових дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / Юлія Сергіївна Вторнікова. – Херсон, 2013. – 20 с.

5. Демидова Н. В. Педагогические условия профессиональной подготовки учителя начальных классов к решению педагогических задач : дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : 19.00.13 / Нина Васильевна Демидова. – Череповец, 2000. – 138 с.

6. Докучаева В. В. Формирование конструктивного мышления будущего учителя начальных классов : дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : 13.00.01 / Виктория Викторовна Докучаева. – Луганск, 1994. – 240 с.

7. Дубяга С. М. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до педагогічної імпровізації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / С. М. Дубяга. – К., 2008. – 23 с.

8. Желанова В. В. Контекстне навчання майбутнього вчителя початкових класів: теорія і технологія : монографія / Вікторія В'ячеславівна Желанова. – Луганськ: Вид-во «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 482 с.

9. Курлыгина О. Е. Методическая задача как средство формирования лингвометодической компетентности учителя начальных классов : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : 13.00.02 / Ольга Евгеньевна Курлыгина. – М., 2012. – 25 с.

10. Лозенко А. Дидактико-рефлексивні задачі як засіб формування у майбутніх учителів початкової школи рефлексивних умінь у процесі дидактичної підготовки [Електронний ресурс] / А. Лозенко. – Режим доступу: http://pedagogika.at.ua/_fr/7/4773179.doc. – Назва з екрана.

11. Маляренко О. С. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкових класів до розв'язання дидактико-методичних задач : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / Ольга Сергіївна Маляренко. – Луганськ, 2010. – 322 с.

12. Остряньська О. А. Формування комплексних педагогічних умінь у майбутніх учителів початкових класів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / О. А. Остряньська. – Х., 2002. – 20 с.

13. Прокоф'єва М. Задача як технологічна складова системи підготовки майбутнього вчителя до диференціації навчання [Електронний ресурс] / М. Прокоф'єва. – Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/498/1/Prokof.pdf>. – Назва з екрана.

14. Стрілець О. Принципи використання системи навчально-педагогічних ситуацій у підготовці майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності [Електронний ресурс] / О. Стрілець. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probll_silsk_shk_olu/51/4.pdf. – Назва з екрана.

15. Теличко Н. В. Теорія і методика формування основ педагогічної майстерності майбутнього учителя початкових класів : монографія / Н. В. Теличко. – К. : Кондор, 2014. – 522 с.

16. Черв'якова Н. І. Методичні задачі як засіб формування професійно-педагогічної компетентності майбутнього вчителя початкових класів / Н. І. Черв'якова // Наук. зап. Терноп. держ. пед. ун-ту. Сер. : Педагогіка. – 2004. – № 2. – С. 52 – 56.

Дудник О. М. Стан дослідженості феномену «педагогічна задача» у контексті професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів

У статті розглянуто генезис становлення та впровадження задачного навчання у професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів. Виокремлено провідні напрями в дослідженні зазначеного феномену та розглянуто проблемне поле сучасних наукових праць. З'ясований потенціал педагогічних задач щодо формування професійно-особистісних якостей майбутніх фахівців з початкової освіти. Обґрунтована необхідність подальшого дослідження зазначеної проблеми.

Ключові слова: майбутній вчитель початкових класів, генезис дослідженості феномену «педагогічна задача», напрями дослідження задачного навчання.

Дудник О. Н. Состояние исследованности феномена «педагогическая задача» в контексте профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов

В статье рассмотрен генезис становления и внедрения задачного обучения в профессиональную подготовку будущих учителей начальных классов. Выделены ведущие направления в исследовании указанного феномена и рассмотрено проблемное поле современных научных трудов. Выяснен потенциал педагогических задач в формировании профессионально-личностных качеств будущих специалистов начального образования. Обоснована необходимость дальнейшего исследования указанной проблемы.

Ключевые слова: будущий учитель начальных классов, генезис исследованности феномена «педагогическая задача», направления исследования задачного обучения.

Dudnik O. N. State of knowledge of the phenomenon of „pedagogical objective” in the context of professional training of future elementary school teachers

The article describes the genesis of the formation and implementation of task-learning in vocational training of future primary school teachers. Highlighted leading trends in the study of the phenomenon (a theoretical justification of the provisions of the task approach, the development of the leading provisions of the theory and practice of the solution of pedagogical tasks, review tasks as pedagogical conditions of professional pedagogical preparation, research tasks as a means of development of professionally significant qualities of future teachers, the study tasks as means of development of certain aspects of professional activity of future teachers of initial link). Consider the problematic field of modern scientific papers. Clarified the potential of the pedagogical tasks of formation of professional-

personal qualities of future specialists of primary education. The necessity of further researches of this problem.

Key words: future teacher of initial classes, the genesis of the study of the phenomenon of "pedagogical task", leading areas of research activity learning.

Стаття надійшла до редакції 18.01.2016 р.

Прийнято до друку 29.02.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Желанова В. В.

796.012:613.71-057.875

С. М. Іванчикова

ДИНАМІКА ХАРАКТЕРИСТИК ГНУЧКОСТІ ТА КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТІВ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ФІТНЕСОМ

Особливості застосування фізкультурно-оздоровчої системи фітнесу вивчені досить ретельно [1, с. 165; 3, с. 146; 4, с. 105; 12, с. 17], проте накопичено небагато матеріалів, що характеризують комплексний прояв таких рухових якостей як гнучкість та координаційні здібності у студентів, що систематично відвідують фізкультурно-оздоровчі заняття фітнесом. Ряд авторів [7, с. 356; 8, с. 72; 9, с. 130; 11, с. 391] розкриває значення таких параметрів у різних видах спорту, що надає змогу орієнтуватися на ці дані та використовувати їх в прогнозуванні майбутнього пропорційного їх підвищення.

У зв'язку з цим, було проведено констатуючий експеримент та встановлено параметри розвитку гнучкості та координаційних здібностей у студентів з дворічним досвідом занять фітнесом в порівнянні з аналогічними характеристиками їх однокурсників, які не займалися будь-якими фізкультурно-оздоровчими системами, що й визначає мету та завдання наукової праці.

Дослідження виконано у межах комплексної теми науково-дослідної роботи кафедри здоров'я людини і фізичної реабілітації ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» «Методологія, теорія і практика формування культури здоров'я дітей, учнівської молоді та дорослого населення» Міністерства освіти і науки України, номер державної реєстрації 0110U007020.

Рівень рухових якостей студентів у констатуючому експерименті досліджувався за допомогою низки педагогічних тестів [2, с. 503; 5, с. 130; 6, с. 260]. Визначення координаційних здібностей проводилося шляхом виконання човникового бігу 4x9 м, оцінки статичної рівноваги з відкритими й закритими очима.